

Univerzita Karlova v Prahe

Fakulta sociálních věd

Institut politologických studií

Téza bakalářské práce

**Medzinárodný menový fond: trendy v rozsahu
poľa pôsobnosti v rokoch 1989-2014**

Meno: Jakub Szabo

Obor: Politológia a medzinárodné vzťahy

Akademický rok: 2013/2014

Úvod

V bakalárskej práci sa budem sústrediť na Medzinárodný menový fond (ďalej MMF) a okruhu tém, ktorým sa venuje. Budú ma zaujímať prípadné zmeny týchto tém a zamerania MMF v časovom období rokov od 1989 do 2014.

Kontext témy

Medzinárodný menový fond patrí k najdôležitejším medzinárodným organizáciám. Od jeho založenia v roku 1944 sa jeho úloha zvyšuje. Vyhlásenia a rozhodnutia MMF majú priamy vplyv na ekonomický a politický chod krajín. Od názoru MMF o stave ekonomiky sa pre danú krajinu odvíjajú nálady investorov, úrokové sadzby pre nové pôžičky alebo aj rozhodnutia politikov. MMF má okrem iného možnosť poskytnúť pôžičku krajine, ktorá sa nachádza v ťažkostiach. Tieto pôžičky sú spojené s ekonomickými podmienkami a so súhlasom s dozorom MMF nad krajinou.

Napriek výraznému vplyvu, MMF stojí pomimo demokratických štruktúr a vedenie inštitúcie sa nemusí zodpovedať rovnakým spôsobom ako politici. Napriek tomu má IMF schopnosť ovplyvňovať chod krajiny.

Tvrdé podmienky kladené MMF pri pôžičkách, namierené najmä na šetrenie, prílišný tlak na liberalizáciu obchodu bez ohľadu na ekonomickú situáciu a rôzny vývoj v krajinách, mnohokrát nepresvedčivé ekonomické ukazovatele krajín ktoré dodržiavajú nariadenia a podmienky MMF, spolu s nedostatkom demokratických štruktúr v tak dôležitej a vplyvnej organizácii vyvolali vlnu kritiky na MMF [Peet 2003: 67]. MMF sa tak dostal pod tlak potreby zmeny ideologického východiska, nástrojov na podporu problémovým krajinám, svojich rozhodovacích štruktúr a zvýšenia transparentnosti.

MMF je často spájaný so Svetovou bankou, ktorá vznikala v rovnakom čase, na rovnakom mieste a nesie ten istý ideologický základ ako MMF. Tieto dve organizácie sú preto považované za Bretton Woodske dvojčky alebo dva piliere toho istého systému. Svetová banka však po vlne kritiky uskutočnila niekoľko reforiem svojho fungovania a

zamerania [Santiso 2001: 16-18]. Preto som sa rozhodol venovať sa MMF a zistiť či tak isto došlo ku zmene.

Výskumný problém

MMF je dlhodobo považovaný za nástroj presadzovania liberálneho alebo neoliberalného pojatia ekonomickej politiky. Tá je charakterizovaná takzvaným malým štátom, minimalizovaním štátnych zásahov do ekonomiky a škrtaním výdajov v časoch hospodárskej krízy, čo sa často dotýka sociálnych programov krajiny. Dôraz na šetrenie v časoch krízy tak môže mať dopad na najzraniteľnejších ľudí, ktorí sú závislí na štáte. Teoretickou alternatívou k malému štátu neoliberalizmu je koncept good governance, ktorý hovorí v prospech budovania funkčných a efektívnych inštitúcií v štáte, ktoré majú za úlohu vytvárať rozhodnutia. Úlohou good governance je uspokojovanie potrieb verejnosti. Good governance a medzinárodné organizácie sú témami ktorým sa venuje množstvo autorov, napríklad Francis Fukuyama alebo Joseph Stiglitz.

Ďalšou teóriou súvisiacou s good governance je path dependence pri ktorej Douglas North poukazuje, že inštitúcie treba vytvárať v závislosti na historickom a kultúrnom vývoji jednotlivých krajín.

Nakoľko sa fungovanie MMF dostalo v 90-tych rokoch pod kritiku [Peet 2003: 67], budem si klásť otázky: Prebehla v rokoch 1989 až 2014 v MMF zmena tém alebo úprava zamerania? Menilo sa ideologické východisko?

Na základe teórií očakávam, že výsledkom mojej práce bude viditeľný posun MMF od dôrazu na malý štát ku good governance. MMF bude prezentovať nové programy určené na podporu obyvateľov krajín a medzi jeho odporúčania bude patriť budovanie efektívnych inštitúcií na zásadách zvýšenia zodpovednosti (redukcia korupcie), vlády zákona, podpory participácie občanov v systéme a smerovania ku demokratickému vládnutiu. Ohľadne vlastného fungovania sa bude MMF meniť na transparentnejšiu organizáciu.

Metodológia

Pre svoj výskum som si zvolil deskriptívnu štatistiku, spadajúcu pod kvantitatívne metódy výskumu. Podľa môjho zdroju dát si zvolím určité slová a frázy, ktorým podľa kontextu priradím príslušnosť k rôznym teoretickým pohľadom. Medzi tieto kľúčové slová som predbežne zvolil: conditionality, social, spending cuts, poor, austerity measures, governance, regulation, liberation. K týmto frázam priradím ďalšie podľa ich dôležitosti vyplývajúcej z môjho zdroju dát.

Za svoj primárny zdroj dát som zvolil výročné správy MMF v priebehu štvrtstoročia od roku 1989 do roku 2014. Všetky sú dostupné na internetovej stránke MMF <http://www.imf.org/external/pubs/ft/ar/index.htm>. Každá zo správ má okolo 100-150 strán, pre môj výskum je ale podstatných okolo 20-50 strán z každej správy. Predpokladám že mojim primárnym zdrojom dát bude okolo 1000 strán dát od MMF. Ďalším dôležitým zdrojom pre môj výskum budú Svetové ekonomické výhľady od MMF, publikované a upravované každoročne, dostupné od roku 1993 na stránke <http://www.imf.org/external/ns/cs.aspx?id=29>. MMF poskytuje množstvo ďalších materiálov, ktoré sú vhodné pre moju bakalársku prácu ako napríklad správy pre konkrétne krajiny, reporty regionálnych ekonomík alebo správy o financiách a rozvoji. Niektoré z nich pre svoju prácu môžem prípadne taktiež využiť.

V týchto správach si budem všímať frekvenciu a kontext vybraných slov. Prípadné zmeny vyjadrovania sa MMF mi poslúžia ako indikátor zmeny zamerania sa alebo postoja MMF. Pomocou zvolenej metódy vyhodnotím, či k zmenám dochádza a či sa s prípadnými zmenami mení okrem zamerania aj teoretické východisko MMF. Následne budem môcť identifikovať aké témy sa dostávajú do pozornosti MMF a aké teoretické východiská sa stávajú dominantnejšími. Výsledné dáta pozorovania zhrniem do päťročných období a zhodnotím, ktoré obdobia boli prechodnými a či sa zmeny zastavili a MMF stabilizovalo alebo či zmena poľa pôsobnosti stále prebieha.

Predpokladaná štruktúra práce

1. Úvod
2. Rozbor literatúry
 - MMF v 90-tych rokoch
 - Kritika MMF
 - Good governance
 - Zmeny v Svetovej banke
 - Reformovanie MMF
3. Postup výskumu
 - Metóda – deskriptívna štatistika
 - Výber kľúčových slov
 - Kódovanie
 - Hypotéza
 - Cieľ výskumu
4. Spracovanie výsledných dát
 - Deskripcia výsledkov – popis zmien
 - Analýza výsledkov – prebiehajúce zmeny alebo stabilizácia situácie
 - Návrhy pre budúci výskum
5. Záver

Na písanie bakalárskej práce využijem anglický jazyk. Väčšina použitej literatúry spolu so zdrojmi dát bude v angličtine. Zároveň pre zabezpečenie čo najmenej straty kontextového významu kľúčových slov bude angličtina ideálna.

Konzultant

Michal Parížek, Ph.D.

Predbežné zdroje:

ARNEBERG, Marie W. *Theory and practice in the World Bank and IMF economic policy models*. Oslo: Statistisk sentralbyrå, 1996, 28 p. Rapportør (Norway. Statistisk sentralbyrå), 96/13.

BARNETT, Michael N a Martha FINNEMORE. *Rules for the world: international organizations in global politics*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 2004, xi, 226 s.

BARNETT, Michael N a Raymond DUVALL. *Power in global governance*. New York: Cambridge University Press, 2005, xiii, 368 p.

BUIRA, Ariel. The Bretton Woods Institutions: Governance Without Legitimacy?. *University of Warwick: Centre for the Study of Globalisation and Regionalisation* [online]. 2005, č. 180, s. 33 [cit. 2014-05-31]. Dostupné z: <http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/csgr/research/workingpapers/2005/wp18005.pdf>

DERVIŞ, Kemal. The Bretton Woods Institutions after 60 Years: Some Thoughts on Markets, Governance and the Role of the IMF. *Workshops: Proceedings of OeNB Workshops*. 2004, č. 3, s. 37-50.

DREHER, Axel a Roland VAUBEL. The Causes and Consequences of IMF Conditionality. *Emerging Markets Finance & Trade*. 2004, č. 40, s. 26-54.

EVANS, Peter B, Dietrich RUESCHEMEYER a Theda SKOCPOL. *Bringing the state back in*. New York: Cambridge University Press, 1985, x, 390 p.

FELDSTEIN, Martin. Refocusing the IMF. *Foreign Affairs*. 1998, č. 77, s. 20-33.

FUKUYAMA, Francis. *State-building: governance and world order in the 21st century*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, c2004, xiii, 137 p.

KARLAS, Jan. Současné teorie mezinárodních institucí. *Mezinárodní Vztahy*. 2007, č. 1, s. 66-85.

NORTH, Douglass C. *Institutions, institutional change, and economic performance*. New York: Cambridge University Press, 1990, viii, 152 p.

PEET, Richard. *Unholy trinity: the IMF, World bank and WTO*. 1st pub. London: Zed Books, 2003, x, 250 p.

POLAK, J. *The changing nature of IMF conditionality*. Princeton, N.J.: International Finance Section, Dept. of Economics, Princeton University, c1991, 76 p.

SANTISO, Carlos. Good Governance and Aid Effectiveness: The World Bank and Conditionality. *The Georgetown Public Policy Review*. 2001, č. 1, s. 22.

STIGLITZ, Joseph E. *Globalization and its discontents*. 1st ed. New York: W. W. Norton, c2002, xxii, 282 p.

WILKINSON, Rorden. *The WTO: crisis and the governance of global trade*. 1. Aufl. London [u.a.]: Routledge, 2006.

WOODS, Ngaire. *The globalizers: the IMF, the World Bank, and their borrowers*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 2006, x, 253 p. Cornell studies in money.

WOODS, Ngaire a Amrita NARLIKAR. Governance and the Limits of Accountability: The WTO, the IMF, and the World Bank. *International Social Science Journal*. 2001, vol. 53, issue 170, s. 569-583. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/1468-2451.00345>

ZÜRN, Michael: Globalization and Global Governance. In: Carlsnaes, Walter E. Risse, Thomas Simmons, Beth A. (eds.): Handbook of International Relations (2nd ed.). London: Sage, 2012, p. 401–425.